

Procedura civilă în fișe de revizuire

Prof. univ. dr. **Mihaela Tăbârcă**
Judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție

Procedura civilă în fișe de revizuire

**Fișele sunt corespunzătoare Titlului preliminar
și Cărilor I, II, III și VI.**

Respectați cartea și legea!

Atragem atenția asupra faptului că, în baza Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la o lună la un an sau amendă reproducerea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe (art. 140). Prin reproducere se înțelege realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale unei opere, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloc și sub orice formă (art. 14).

De asemenea, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă punerea la dispoziția publicului, inclusiv prin internet ori prin alte rețele de calculatoare, fără drept, a operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe, indiferent de suport, astfel încât publicul să le poată accesa în orice loc sau în orice moment ales în mod individual (art. 139⁸).

Copyright © 2017, Editura Solomon

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Solomon.

Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al Editurii Solomon.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TĂBÂRCĂ, MIHAELA

Procedura civilă în fișe de revizuire / Mihaela Tăbărcă. - București : Editura Solomon, 2017

ISBN 978-606-94050-9-3

347.91/.95

Editura Solomon

Tel.: 0725.356.750

E-mail:

office@editurasolomon.ro

redactie@editurasolomon.ro

Website:

www.editurasolomon.ro

Cuprins

Fișe de revizuire

1. Normele dreptului procesual civil.....	1
2. Principiile dreptului procesual civil	4
3. Acțiunea civilă	14
4. Instanța de judecată.....	22
5. Părțile	25
6. Reprezentarea părților în judecată.....	34
7. Participarea Ministerului public în procesul civil.....	37
8. Aspecte generale. Competența generală	38
9. Competența materială	39
10. Competența teritorială	53
11. Incidente procedurale privitoare la competența instanței	59
12. Actele de procedură	68
13. Termenele procedurale.....	73
14. Amenzi judiciare și despăgubiri.....	81
15. Reguli generale privind cererile în justiție.....	82
16. Procedura prealabilă.....	85
17. Cererea de chemare în judecată	86
18. Întâmpinarea.....	93
19. Cererea reconvențională.....	96
20. Citarea și comunicarea actelor de procedură	99
21. Dispoziții generale privind judecata	107
22. Cercetarea procesului. Dispoziții comune	113
23. Excepțiile procesuale	116
24. Probele. Dispoziții generale	119
25. Dovada cu înscrisuri.....	124
26. Dovada cu declarațiile martorilor	134
27. Prezumțiile	137
28. Expertiza	138
29. Mijloacele materiale de probă.....	142

30. Cercetarea la fața locului.....	144
31. Mărturisirea.....	145
32. Asigurarea probelor.....	148
33. Actele procesuale de dispoziție ale părților	151
34. Suspendarea procesului	156
35. Perimarea cererii	160
36. Contestația privind tergiversarea procesului.....	163
37. Dezbateră în fond a procesului	166
38. Deliberarea și pronunțarea hotărârii	168
39. Hotărârile judecătorești. Dispoziții generale.....	171
40. Cheltuielile de judecată.....	175
41. Efectele hotărârii judecătorești.....	177
42. Îndreptarea, lămurirea și completarea hotărârii	179
43. Executarea provizorie	182
44. Procedura necontencioasă judiciară.....	184
45. Căile de atac. Dispoziții generale.....	187
46. Apelul.....	193
47. Recursul	204
48. Contestația în anulare	213
49. Revizuirea	217
50. Procedura divorțului.....	222
51. Procedura punerii sub interdicție judecătorească.....	229
52. Procedura de declarare a morții	232
53. Măsuri asigurătorii	235
54. Procedura partajului judiciar.....	242
55. Procedura ordonanței președințiale.....	248
56. Cererile posesorii	251
57. Procedura ofertei de plată și consemnării	253
58. Procedura ordonanței de plată.....	255
59. Procedura cu privire la cererile de valoare redusă	260
60. Evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept	264
61. Înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii	269
62. Procedura refacerii înscrisurilor și hotărârilor dispărute.....	272

Acțiunea civilă este ansamblul mijloacelor procesuale prevăzute de lege pentru protecția dreptului subiectiv pretins de către una dintre părți sau a unei alte situații juridice, precum și pentru asigurarea apărării părților în proces.

Particularități:

- este în strânsă legătură cu protecția judiciară a drepturilor subiective civile, precum și a unor situații juridice pentru a căror realizare calea judecătii este obligatorie;
- cuprinde toate mijloacele procesuale pe care legea le pune la dispoziție subiectului activ sau pasiv al acțiunii pentru protejarea dreptului subiectiv pretins sau a unei alte situații juridice, fiecare dintre aceste mijloace procesuale reprezentând forme de manifestare ale acțiunii civile.

➤ **Apărățile** formulate în justiție pot fi:

1. **de fond** (orice mijloc prin care se urmărește respingerea cererii adversarului, după examenul fondului raportului juridic dedus judecătii);
 2. **procedurale** (orice mijloc prin care, fără să se pună în discuție fondul raportului juridic litigios, se tinde la constatarea unor neregularități procedurale care pot duce la declinarea competenței, amânarea judecătii, refacerea unor acte de procedură ori anularea, respingerea sau perimarea cererii);
- este uniformă, cuprinde aceleași mijloace procesuale, indiferent de dreptul care se valorifică, dar, când se exercită, acțiunea este influențată de dreptul subiectiv sau de situația juridică protejată de lege, dobândind din natura și caracteristicile acestuia;
 - în momentul în care se apelează la un element al acțiunii, aceasta se individualizează, devine proces.

Elementele acțiunii civile

- ▶ **părți** (titularul dreptului subiectiv încălcat sau contestat și cel despre care se pretinde că l-a împiedicat pe titular în exercițiul normal al dreptului);
- ▶ **obiect** (protecția unui drept sau a unor interese pentru realizarea cărora calea justiției este obligatorie, precum și asigurarea apărării părților în proces);
- ▶ **cauză** (scopul urmărit de acela care apelează la acțiune, fie pentru a pretinde, fie pentru a se apăra).

Condiții de exercitare (art. 32 C.proc.civ.)

Pentru exercitarea acțiunii civile, o persoană trebuie, în mod cumulativ:

a) să aibă capacitate procesuală;

Forme:

- ▶ **capacitate procesuală de folosință** (aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile) – art. 56 C.proc.civ.
 - Lipsa capacității procesuale de folosință:
 1. poate fi invocată în orice stare a procesului.

Observații

În recurs, lipsa capacității procesuale de folosință (ca, de altfel, a oricărei alte condiții de exercițiu) nu poate fi primită decât dacă nu a putut fi invocată pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deși a fost invocată în termen, a fost respinsă sau instanța a omis să se pronunțe asupra ei [art. 488 alin. (2) C.proc.civ.].

2. atrage nulitatea absolută a actelor de procedură;

- ▶ **capacitate procesuală de exercițiu** (capacitatea unei persoane, care are folosința dreptului, de a angaja și conduce personal procesul, îndeplinind obligațiile și realizând drepturile procesuale, pentru a valorifica în justiție dreptul litigios) – art. 57 C.proc.civ.

Observații

Partea care nu are exercițiul drepturilor procedurale nu poate sta în judecată decât dacă este reprezentată (minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani și interzisul judecătoresc), asistată (minorul care a împlinit vârsta de 14 ani) ori autorizată (reprezentantul legal al celui lipsit de capacitate de exercițiu sau ocrotitorul legal al celui cu capacitate de exercițiu restrânsă care face acte procedurale de dispoziție) în condițiile prevăzute de legile sau, după caz, de statutele care îi reglementează capacitatea sau modul de organizare.

- Lipsa capacității procesuale de exercițiu:
 1. poate fi invocată în orice stare a procesului;
 2. atrage nulitatea relativă a actelor de procedură.
- Reprezentantul sau ocrotitorul legal va putea confirma toate sau numai o parte dintre aceste acte.

Observații

La cererea părții interesate, instanța care judecă procesul va numi un curator special care să reprezinte partea până la numirea reprezentantului sau ocrotitorului legal, după caz, dacă:

- există urgență în soluționarea procesului; și
- cel lipsit de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă nu are reprezentant sau ocrotitor legal; ori
- există conflict de interese între reprezentantul legal și cel reprezentat; ori
- când o persoană juridică ori o entitate dintre cele prevăzute la art. 56 alin. (2) C.proc.civ., chemată să stea în judecată, nu are reprezentant.

Curatorul special va fi numit dintre avocații anume desemnați în acest scop de barou pentru fiecare instanță judecătorească.

b) să aibă calitate procesuală;

Presupune:

- existența unei identități între cel care formulează cererea și cel care este titularul dreptului din raportul juridic dedus judecății (calitate procesuală activă);
- existența unei identități între cel împotriva căruia este îndreptată cererea și cel obligat în același raport juridic dedus judecății (calitate procesuală pasivă).

Observații

Legitimarea procesuală legală presupune că în cazurile și condițiile prevăzute exclusiv prin lege, se pot introduce cereri sau formula apărări și de persoane, organizații, instituții sau autorități, care, fără a justifica un interes personal, acționează pentru apărarea drepturilor sau intereselor legitime ale unor persoane aflate în situații speciale sau, după caz, în scopul ocrotirii unui interes de grup ori general – art. 37 C.proc.civ.

Justificare

Reclamantul trebuie să probeze atât calitatea sa procesuală, cât și calitatea procesuală a pârâtului.

Transmitere

Calitatea de parte se poate transmite legal sau convențional, situație în care:

- dacă în cursul procesului dreptul litigios este transmis prin *acte între vii cu titlu particular*, judecata va continua între părțile inițiale.
 - Dacă transferul este făcut prin *acte cu titlu particular pentru cauză de moarte*, judecata va continua cu succesorul universal ori cu titlu universal al autorului, după caz.

- în toate cazurile, succesorul cu titlu particular este obligat să intervină în cauză, dacă are cunoștință de existența procesului, sau poate să fie introdus în cauză, la cerere ori din oficiu.
 - Instanța va decide, după împrejurări și ținând seama de poziția celorlalte părți, dacă înstrăinătorul sau succesorul universal ori cu titlu universal al acestuia va rămâne sau, după caz, va fi scos din proces.
 - Dacă înstrăinătorul sau, după caz, succesorul universal ori cu titlu universal al acestuia este scos din proces, judecata va continua numai cu succesorul cu titlu particular care va lua procedura în starea în care se află la momentul la care acesta a intervenit sau a fost introdus în cauză.
- hotărârea pronunțată contra înstrăinătorului sau succesorului universal ori cu titlu universal al acestuia, după caz, va produce de drept efecte și contra succesorului cu titlu particular și va fi întotdeauna opozabilă acestuia din urmă, cu excepția cazurilor în care a dobândit dreptul cu bună-credință și nu mai poate fi evins, potrivit legii, de către adevăratul titular;

c) să formuleze o pretenție;

Dreptul trebuie să fie:

- recunoscut de lege;
- exercitat în limitele materiale și juridice recunoscute de lege;
- exercitat cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri;
- actual;

d) să justifice un interes.

Interesul trebuie să fie:

- determinat;
 - legitim;
 - personal;
 - născut și actual.
- ◆ **Excepție:** chiar dacă interesul nu este născut și actual, se poate formula o cerere cu scopul de a preveni încălcarea unui drept subiectiv amenințat sau pentru a preîntâmpina producerea unei pagube iminente și care nu s-ar putea repara.

Clasificare acțiuni

A. În funcție de scopul material urmărit de către reclamant:

- ▶ **cereri în realizarea dreptului** (prin care reclamantul, ce se pretinde titularul unui drept, solicită instanței să îl oblige pe pârât să-i respecte dreptul, iar dacă acest lucru nu mai este posibil, să îl oblige la despăgubiri pentru prejudiciul suferit ca urmare a nesocotirii dreptului) – art. 30 C.proc.civ.

- **Particularitate** – hotărârea instanței este susceptibilă de executare silită;
- ▶ **cereri în constatare** (prin care reclamantul solicită instanței să constate existența unui drept al său împotriva pârâtului sau inexistența unui drept al pârâtului împotriva sa, fără ca instanța să condamne la executarea unei prestații) – art. 35 C.proc.civ.

➤ **Particularități:**

- pe calea acestei cereri se poate solicita numai constatarea existenței sau neexistenței unui drept, nu și a unui fapt;
- hotărârea instanței nu poate fi pusă în executare silită;
- cererea nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege.

➤ **Clasificări:**

1. ▶ **cereri în constatare pozitive** (se solicită să se constate existența unui drept al reclamantului împotriva pârâtului);
 - ▶ **cereri în constatare negative** (se solicită să se constate inexistența unui drept al pârâtului față de reclamant);
 2. ▶ **cereri în constatare declaratorii** (prin care se solicită instanței constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic);
 - ▶ **cereri în constatare interogatorii** (urmăresc constrângerea unei persoane care beneficiază de un termen pentru a face o opțiune, în general destul de lung, să aleagă imediat);
 - ▶ **cereri în constatare provocatorii** [acelea prin care titularul unui drept cheamă în judecată pe cel care, prin atitudinea sau prin actele sale (invocând el însuși un drept), îl împiedică pe reclamant în exercițiul normal al dreptului, pentru ca pârâtul să-și valorifice pretențiile sau să-și dovedească dreptul, sub sancțiunea de a nu-l mai putea invoca, dacă nu-l demonstrează];
- ▶ **cereri în constituire de drepturi** (prin care reclamantul solicită aplicarea legii la anumite fapte pe care le invocă, în scopul de a crea o situație juridică nouă între părți).

- **Particularitate** – în principiu, hotărârile pronunțate asupra lor produc efecte numai pentru viitor.

- ◆ **Excepție:** produc efecte retroactiv hotărârile pronunțate asupra cererii de anulare a căsătoriei, de stabilire a filiației față de mamă ori față de tată, a cererii de tăgadă a paternității, de anulare a adopției, de declarare judecătorească a morții.

B. În funcție de natura dreptului ce se valorifică prin acțiune:

- ▶ **patrimoniale** (atunci când dreptul subiectiv ce se valorifică are caracter patrimonial)

➤ **Clasificare:**

- ▶ **reale** (prin care se urmărește valorificarea unui drept real).
Subclasificare:
 - ▶ **mobiliare**, când au ca obiect un bun mobil;
 - ▶ **imobiliare**, când au ca obiect un imobil.Cererile reale imobiliare pot să fie:
 - ▶ **petitorii**, atunci când au ca obiect apărarea unui drept real;
 - ▶ **posesorii**, atunci când au ca obiect apărarea posesiei ca stare de fapt;
- ▶ **personale** (prin care se valorifică un drept personal, de creanță).
Subclasificare:
 - ▶ **mobiliare**, dacă dreptul de creanță are ca obiect un bun mobil;
 - ▶ **imobiliare**, dacă dreptul de creanță are ca obiect un imobil;
- ▶ **nepatrimoniale** (atunci când dreptul subiectiv ce se valorifică are caracter nepatrimonial).

➤ **Importanța clasificării:**

- sub aspectul calității procesuale pasive;
- sub aspectul competenței teritoriale.

C. În funcție de calea procedurală aleasă de parte pentru a obține protecția juridică a dreptului:

- ▶ **cereri principale** (prin care se declanșează procedura judiciară) – art. 30 alin. (3) C.proc.civ.;
- ▶ **cereri accesorii** (a căror soluționare depinde de soluția dată unui capăt de cerere principal) – art. 30 alin. (4) C.proc.civ.;
- ▶ **cereri adiționale** (prin care o parte modifică pretențiile sale anterioare) – art. 30 alin. (5) C.proc.civ.;
- ▶ **cereri incidentale** (formulate în cadrul unui proces aflat în curs de desfășurare) – art. 30 alin. (6) C.proc.civ.

➤ **Importanța clasificării:**

- din punct de vedere al competenței;
- în procesul de divorț se pot formula cereri cu privire la numele pe care soții îl vor purta după divorț;
- există drepturi care pot să fie valorificate prin cereri de natură accesorie și asupra cărora instanța sesizată cu cererea principală trebuie să se pronunțe, chiar din oficiu, dacă astfel de cereri nu au fost formulate;
- terții intervenienți devin părți după admiterea în principiu a cererii de intervenție, iar hotărârea ce se pronunță va produce efecte și față de ei;

- există particularități în privința căii de atac ce poate să fie exercitată împotriva hotărârii prin care au fost soluționate cereri de natură diferită;
- cererea accesorie sau incidentală urmează procedura instituită pentru judecarea cererii principale.

Apărările în justiție:

1. de fond (orice mijloc prin care se urmărește respingerea cererii adversarului).

➤ Particularități:

- se face examenul fondului raportului juridic dedus judecății;
- sunt îndreptate direct împotriva pretenției formulate de către reclamant, pentru a se stabili că această pretenție este nefondată, neîntemeiată;
- pârâțul face apel la dispoziții ale dreptului material.

2. procedurale (orice mijloc prin care se tinde la constatarea unor neregularități procedurale care pot duce la declinarea competenței, amânarea judecății, refacerea unor acte de procedură ori anularea, respingerea sau perimarea cererii).

➤ Particularități:

- nu pun în discuție fondul raportului juridic litigios;
- se realizează prin invocarea de excepții procesuale.

Asemănări între apărările pe fond și excepții:

- ambele sunt forme de manifestare a acțiunii;
- ambele sunt drepturi de sesizare a instanței;
- ambele pot fi invocate prin întâmpinare;
- ambele pot fi invocate în apel;
- există asemănări în privința efectelor pe care le produce admiterea lor.

Deosebiri între apărările pe fond și excepții:

- apărarea pe fond este o negare a dreptului reclamantului, este un mijloc prin care se contestă direct existența sau întinderea pretențiilor invocate prin cererea principală, pentru a se stabili că sunt nefondate, neîntemeiate.

➤ Excepția procesuală este un obstacol al cererii, de cele mai multe ori temporar, prin care pârâțul arată că procesul a fost angajat într-o manieră incorectă în raport cu normele de organizare judiciară, de competență sau de procedură propriu-zisă ori există lipsuri privitoare la dreptul la acțiune.

➤ Excepția procesuală poate să fie analizată ca un refuz al pârâțului de a discuta în fond pretenția reclamantului;

- prin invocarea unei excepții dilatorii pe care instanța o găsește întemeiată, este întârziat momentul dezbaterilor asupra fondului în cadrul procesual inițial fixat prin cererea introductivă de instanță.
 - Dacă excepția peremptorie este admisă, există posibilitatea dezbaterii ulterioare a fondului, într-un alt proces;
- „momentul” apărărilor pe fond este, în timp, ulterior „momentului” excepțiilor, chiar și atunci când excepția se unește cu administrarea probelor sau cu fondul cauzei.

Este actul de procedură prin care pârâtul se apără, în fapt și în drept, față de cererea de chemare în judecată.

Aspecte procedurale

1. Cuprins:

- date de identificare ale pârâtului:
 - ▶ numele și prenumele pârâtului;
 - ▶ codul numeric personal;
 - ▶ domiciliul/reședința pârâtului ori, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul;
 - ▶ codul unic de înregistrare sau codul de identificare fiscală;
 - ▶ numărul de înmatriculare în registrul comerțului ori de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, dacă reclamantul nu le-a menționat în cererea de chemare în judecată;
 - ▶ dacă este cazul, adresa electronică, numărul de telefon, numărul de fax;
 - ▶ dacă pârâtul locuiește în străinătate, va arăta și domiciliul ales în România unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul;
- excepțiile procesuale pe care pârâtul le invocă față de cererea reclamantului;
- răspunsul la toate pretențiile și motivele de fapt și de drept ale cererii;
- dovezile cu care se apără împotriva fiecărui capăt din cerere:
 - ▶ se vor alătura la întâmpinare copii de pe înscrisurile de care pârâtul înțelege să se folosească, certificate de către pârât că sunt conforme cu originalul;
 - ▶ se va cere înfățișarea reclamantului la interogatoriu;
 - ▶ se va atașa interogatoriul ce va fi comunicat reclamantului;
 - ▶ vor fi arătate numele, prenumele și adresa martorilor;
- semnătura.

2. Sancțiune

Lipsa elementelor întâmpinării atrage anularea în condițiile art. 175 alin. (1) C.proc.civ.

3. Obligativitatea întâmpinării

- **Regula**

Întâmpinarea este obligatorie.

- ◆ **Excepția:**

Legea prevede în mod expres că întâmpinarea nu este obligatorie:

- ▶ în procedura de asigurare a dovezilor;
- ▶ în procedura ordonanței președințiale;
- ▶ în procedura de evacuare.

Observații

Atunci când judecata în primă instanță se face fără citarea părților – în materia soluționării conflictului de competență; în materia asigurării probelor; în materia constatării de urgență a unei stări de fapt –, nu s-ar putea considera că pârâtul „este obligat” să depună întâmpinare, câtă vreme el nici nu este informat în legătură cu existența procesului.

4. Termenul de depunere. Sancțiunea nerespectării

- întâmpinarea trebuie depusă în 25 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată;
- va opera sancțiunea decăderii dacă:
 - ▶ pârâtul nu depune deloc întâmpinare;
 - ▶ pârâtul depune întâmpinare, dar nu în termen;
 - ▶ întâmpinarea este depusă în termen, dar pârâtul nu a solicitat administrarea de probe în combaterea cererii de chemare în judecată sau nu a invocat excepții procesuale relative.

Observații

În procedura ordonanței de plată, nedepunerea întâmpinării poate avea și semnificația recunoașterii pretențiilor reclamantului, față de art. 1.019 alin. (3) C.proc.civ.

5. Număr de exemplare

- întâmpinarea se va face în atâtea exemplare câți reclamanți sunt.

- ◆ **Excepții:**

- ▶ reclamanții au un reprezentant comun;
 - ▶ reclamantul figurează în mai multe calități juridice, situație în care se va face într-un singur exemplar.
- În toate cazurile, este necesar și un exemplar pentru instanță.

- Când sunt mai mulți pârâți, aceștia pot răspunde împreună, toți sau numai o parte din ei, printr-o singură întâmpinare.
- În caz de coparticipare procesuală, pârâtul care nu a depus întâmpinare s-ar putea folosi de întâmpinarea depusă de ceilalți pârâți.

6. Comunicarea întâmpinării

Regula:

Întâmpinarea se comunică reclamantului.

◆ Excepții:

Cazurile prevăzute la art. 508 alin. (2) teza a II-a, art. 513 alin. (2) teza a II-a, art. 1.019 alin. (4) C.proc.civ.

7. Răspunsul la întâmpinare

- este un act de procedură săvârșit de către reclamant, în termen de 10 zile de la comunicarea întâmpinării;
- intimatul ia cunoștință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.